

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF**

Seduta tas-7 ta' Marzu, 2013

Citazzjoni Numru. 2271/1999/1

GMF PRECAST LIMITED

VS

George **VELLA** u Mario Hallett

Il-Qorti:

Rat l-Att taç-Çitazzjoni mressaq bil-proċedura sommarja speċjali fit-18 ta' Ottubru, 1999, li bih u għar-raġunijiet hemm imfissra, l-kumpanija attriċi talbet li (a) taqta' l-kawża mingħajr smiġh għall-finijiet u effetti kollha tal-artikoli 167 sa 170 tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta; u (b) tikkundanna lill-imħarrkin iħallsuha s-somma ta' disat elef u sebgħa u sittin lira Maltin (Lm 9, 067)¹ li

¹ Li jgħibu €21,120.43 fi flus tal-lum

Kopja Informali ta' Sentenza

tirrappreżenta l-import ta' ħames (5) kambjali aċċettati mill-istess imħarrkin u mhux imħallsa minnhom. Talbet ukoll l-ispejjeż u l-imgħaxijiet sal-jum tal-ħlas effettiv;

Rat id-Degriet tagħha (diversament presjeduta) tal-11 ta' Frar, 2000², li bih ħalliet lill-imħarrkin iressqu eċċezzjonijiet għat-talba attriċi;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-imħarrkin fil-11 ta' Marzu, 2000, li biha laqgħu għall-azzjoni attriċi billi qalu li l-imħarrek Vella jmissu jinħeles milli jibqa' fil-kawża għaliex ma tħarrkitx martu wkoll. Laqgħu wkoll billi qalu li l-kambjali li fuqhom tinbena l-kawża ma joqogħdux għal dak li jitlob l-artikolu 123 tal-Kapitolu 13 tal-Liġijiet ta' Malta billi meta l-imħarrkin iffiraw il-kambjali l-ammont tal-kambjala kien imħalli battal u l-kumpannija attriċi ma kenitx iffiraw l-istess kambjali. Għalhekk talbu li jinħelsu milli jibqgħu fil-kawża;

Rat il-Kontro-Talba mressqa mill-imħarrkin flimkien man-Nota tal-Eċċezzjonijiet tagħhom u li biha, u għar-raġunijiet hemm imfissra, talbu li din il-Qorti (i) issib li l-firma tal-imħarrkin fuq il-kambjali ttieġdet b'qerq billi ma kellhomx jidhru f'isimhom proprju imma b'rappreżentanza tal-kumpannija Hallett Construction Limited; (ii) issib li, minħabba f'hekk, il-kambjali ma jiswewx safejn jirrigwardawhom personalment; u (iii) tikkundanna lill-kumpannija attriċi rikonvenzjonata tħallashom lura l-flejjes kollha li setgħu laħqu tawha b'rabta mal-istess kambjali. Talbu wkoll l-ispejjeż;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-kumpannija attriċi rikonvenuta fl-20 ta' Marzu, 2000, li biha laqgħat għall-Kontro-Talba tal-imħarrkin billi qalet li ladarba l-azzjoni ewlenija hija dik kambjarja, ma jistgħux jitħallew jittressqu kontriha "eċċezzjonijiet frivoli u vessatorji" u wkoll billi ċaħdet li b'xi mod kienet aċċettat li l-imħarrkin jiffiraw il-kambjali mertu tal-każ f'isem ħaddieħor jekk mhux f'isimhom personalment;

² Paġġ. 55 – 6 tal-proċess

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat il-provi mressqa mill-partijiet, magħduda x-xhieda mismugħa quddiem il-Qorti (diversament presjeduta);

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-imħarrkin fl-4 ta' Ottubru, 2005³;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet mressqa mill-kumpannija attriċi fid-19 ta' Jannar, 2006⁴;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Semgħet it-trattazzjoni ulterjuri tal-avukati tal-partijiet;

Rat id-degrieti tagħha li bihom ħalliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni kambjarja. Il-kumpannija attriċi qiegħda tfittex lill-imħarrkin biex iħallsuha somma ta' import ta' kambjali minnha maħruġa u minnhom aċċettati, li baqgħu ma ħallsuhomx meta għalqet id-data tal-iskadenza ta' kull waħda minnhom;

Illi għal din l-azzjoni, l-imħarrkin laqgħu billi, b'mod preliminari, qalu li l-ġudizzju m'huwiex sħiħ għaliex mart l-imħarrek George Vella messha tħarrket ukoll. Fil-mertu, laqgħu billi qalu li l-firem tagħhom fuq il-kambjali ttieħdu b'qerq, għaliex huma ma dehrux f'isimhom personali, imma f'isem kumpannija li kienu diretturi tagħha. Żiedu jgħidu wkoll li l-kambjali ma jgħoddux għaliex, meta ffirmawhom, ma kienx hemm miktub fihom l-import tal-kambjala. Minbarra dan, il-kambjali ma jiswewx lanqas minħabba li l-attriċi – it-traent tal-kambjali – ma ffirmathomx. Minħabba f'dan, ressqu l-azzjoni rikonvenzjonali biex jiksbu dikjarazzjoni mill-Qorti li l-kambjali ma jiswewx;

³ Paġġ. 125 sa 134 tal-proċess

⁴ Paġġ. 145 sa 151 tal-proċess

Illi l-azzjoni rikonvenzjonali tal-imħarrkin trid li huma twebblu jfirmaw il-kambjali fil-vesti tagħhom ta' kumpanija li huma kienu diretturi tagħha – Hallett Construction Limited – u mhux f'isimhom personali. Minbarra dan, meta qiegħdu l-firem tagħhom fuq il-kambjali, dawn kienu għadhom vojta dwar kemm kien l-ammont tal-kambjali. Minbarra dan, min ġibed il-kambjali ma kienx iffirahom;

Illi għall-Kontro-Talba, il-kumpanija attriċi rikonvenzjonata laqgħet billi qalet li ladarba l-azzjoni ewlenija hija dik kambjarja, ma jistgħux jithallew jittressqu kontriha “eċċezzjonijiet frivoli u vessatorji” u wkoll billi ċaħdet li b'xi mod kienet aċċettat li l-imħarrkin jfirmaw il-kambjali mertu tal-każ f'isem ħaddieħor jekk mhux f'isimhom personalment;

Illi l-fatti rilevanti li jirriżultaw mill-atti tal-kawża juru li f'xi żmien matul it-tieni nofs tal-1998, inħarġu ħames (5) kambjali pagabbli lill-kumpanija attriċi (aktar 'il quddiem imsejha “GMF”) fit-30 ta' Novembru, 1998⁵. Il-kambjali ffirmawhom l-imħarrkin f'daqqa⁶. Il-kambjali ħarġu biex ikopru l-kunsinna ta' planki tal-konkrit li GMF kienet ipproduċiet biex jintużaw fi proġett li l-imħarrkin kienu qegħdin iwettqu f'Hal Lija;

Illi l-imħarrkin jishqu li l-materjal ħaduh mingħand GMF mhux għalihom personalment imma f'isem kumpanija bl-isem ta' Hallett Construction Limited li t-tnejn li huma għamlu żmien kienu diretturi tagħha. L-imħarrkin jgħidu wkoll li l-kambjali kellhom jfirmawhom b'għaġġla minħabba li kien jagħlaq żmien biex jonoraw obligazzjoni li kellhom mad-Direttur tal-Kuntratti u minħabba li GMF heddithom li jekk ma jfirmawhomx ma tagħtihomx il-planki li riedu. Jgħidu wkoll li, meta iffiraw il-kambjali, dawn kellhom tagħrif nieqes li kellu jimtela wara li tqiegħdu l-firem tagħhom⁷;

⁵ Dokti “GMF01” sa “GMF05”, f'paġġ. 5 – 9 tal-proċess

⁶ Xhieda ta' l-imħarrek Mario Hallett 12.1.2000, f'paġ. 36 tal-proċess

⁷ Xhieda tal-imħarrek Vella 26.6.2002 f'paġġ. 108 – 9 tal-proċess

Illi GMF ikkunsinnat il-planki u sar arrangament li, għal għaxra fil-mija (10%) tal-prezz tagħhom jinħarġu wkoll kambjali jew *cheques* filwaqt li l-kambjali mertu ta' din il-kawża kienu jirrapprezentaw id-disgħin fil-mija (90%) li jifdal tal-valur tal-materjal konsenjat. B'xi mod jew ieħor, l-import tal-għaxra fil-mija kien tħallas⁸, iżda l-bilanċ tad-disgħin fil-mija baqa' ma tħallasx;

Illi minħabba li l-kambjali baqgħu ma tħallsux, f'Ottubru tal-1999 GMF fetħet din il-kawża;

Illi għal dak li jirrigwarda l-konsiderazzjonijiet ta' xejra legali marbuta mal-każ, din il-Qorti tara li huwa meħtieġ li l-ewwel u qabel kull haġ'oħra tqis is-siwi tal-eċċezzjoni fil-mertu tal-imħarrkin u tal-azzjoni rikonvenzjonali mressqa minnhom. Dan qiegħed jingħad minħabba li dawk l-eċċezzjonijiet u dik il-kontro-talba jolqtu s-siwi nnifsu tal-kambjali mertu tal-azzjoni ewlenija u għalhekk jolqtu lill-istess azzjoni ewlenija fil-qofol tagħha;

Illi l-eċċezzjoni fil-mertu tgħid li l-kambjali huma nieqsa minn element li jagħmilhom ma jiswewx. Min-naħa l-oħra, l-azzjoni rikonvenzjonali tinbena fuq il-kawżali tal-qerq imwettaq bi ħsara għall-imħarrkin rikonvenjenti. L-imħarrkin jgħidu li n-nuqqas ta' siwi tal-kambjali jikkonsisti fil-fatt li, meta huma għamlu l-firma fuqhom, ma kienu inkiteb l-import tal-kambjala u wkoll għaliex GMF baqgħet ma ffirmathomx lanqas sa ma fetħet il-kawża;

Illi **dwar is-siwi tal-kambjali minħabba n-nuqqasijiet ta' ħtiġijiet obligatorji** l-imħarrkin jistrieħu fuq dak li jipprovdi l-artikolu 123 tal-Kodiċi tal-Kummerċ. L-imsemmi artikolu jrid li "*Il-kambjala għandu jkun fiha d-data, il-lok fejn tiġi miġbuda, is-somma li għandha titħallas, l-isem ta' dak li għandu jħallas, u l-isem ta' dak li lilu jew għall-ordni tiegħu għandu jsir il-ħlas, iż-żmien u l-lok tal-ħlas, u l-valur mogħti fi flus, f'merkanzija, f'kont, jew kull mod ieħor, u għandha tkun iffirmata minn min jiġbidha*". L-imħarrkin jgħidu li l-kambjali mertu tal-azzjoni ewlenija kienu mingħajr tismija tal-ammont li kellu jitħallas taħt kull

⁸ Xhieda ta' George Portelli 1.2.2002, f'pag. 85 tal-proċess

waħda minnhom u wkoll li GMF (li huma jgħidu li kienet it-traent li ġibdet il-kambjali) ma ffirmathomx;

Illi mad-daqqa t'għajn, jekk wieħed jara l-kopji tal-kambjali li GMF ressqet fl-atti tal-kawża mal-Att taċ-Ċitazzjoni, wieħed jara li kull waħda mill-kambjali ġgib import li huwa mniżżel kemm fi kliem u kif ukoll f'ċifri. Kif ingħad aktar qabel, l-imħarrkin jgħidu li dak l-ammont inkiteb wara li huma kienu ntabu jiffirmaw il-kambjali. Rappreżentant ta' GMF (li dak iż-żmien kien ukoll direttur maniġerjali tagħha) jagħraf li l-kitba fuq kull kambjala hija tiegħu u jżid jisħaq li kull kambjala kienet iffirmata mill-imħarrkin wara li t-tagħrif fiha kien imtela' diġa⁹. Huwa jgħid ukoll li l-kambjali mtlew u kienu iffirmati f'okkażjonijiet differenti skond meta l-imħarrkin ordnaw u kienu konsenjati l-planki tal-konkrit ordnati minnhom fil-proġett li kien qed isir¹⁰;

Illi jekk wieħed kellu joqgħod fuq ix-xhieda li tressqet minn GMF li l-arranġament li kien intlaħaq kien li, għal kull konsenja ta' planki li ngħatat, l-imħarrkin kienu joħorġu *cheque* (jew kambjala) għall-valur ta' għaxra fil-mija (10%) tal-import tal-konsenja u l-bqija kien ikun rappreżentat minn kambjala li kellha titħallas wara, allura l-Qorti ma tarax għaliex, fil-waqt li l-imħarrkin iffirmaw il-kambjali, l-import ta' kull kambjala ma kienx ikun tniżżel ladarba l-ammont bilanċjali (tad-90%) kien sa dak il-waqt ikun magħruf. L-imħarrkin ma ressqux xhieda li tmieri l-arranġament li GMF tgħid li kien hemm. Fil-qasam tal-kambjali (bħal fil-każ ta' xi kitbiet oħrajn) huwa aċċettat li "*chi rilascia un foglio sottoscritto in bianco si presume dare a colui che lo riceve la facolta' di riempirlo*"¹¹. Minbarra dan, il-prinċipju hu li, bħala regola, l-kambjala hija l-prova tal-kontenut tagħha, u kull allegazzjoni kontra dak li jidher fiha trid tkun sostnuta u ippruvata kif jixraq minn min jagħmel l-allegazzjoni kuntrarja¹²;

Illi fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjonijiet l-Qorti ssib li ma tistax toqgħod fuq l-allegazzjoni tal-imħarrkin għaliex ma

⁹ Xhieda ta' Tonio Mercieca 1.2.2002, f'paġġ. 95 – 6 tal-proċess

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Kumm. 1.3.1900 fil-kawża fl-ismijiet *Buġeja vs Azzopardi* (Kollez. Vol: XVII.iii.68) li kienet tirrigwarda każ ta' talba għall-ħlas ta' kambjala

¹² Kumm. GS 13.1.1975 fil-kawża fl-ismijiet *Carmelo Ċefai et vs Rosario Mintoff* (mhix pubblikata)

jidhirx li ntweriet bi prova tajba kif imiss u għaliex lanqas twaqqa' l-preżunzjonijiet legali li jinstiltu mid-dritt. Dan, naturalment, jingħad bla ħsara għall-element tal-awtonomija tal-kambjala in kwestjoni bħala dokument ta' titolu, li hija karatteristika ewlenija magħrufa sa minn dejjem fid-dritt¹³;

Illi għar-rigward tal-aspett tal-firma, jidher ċar li l-kambjali mehmuża mal-Att taċ-Ċitazzjoni jgħorru l-firem biss tal-imħarrkin. GMF ma jidhirx li iffirmit permezz ta' xi rappreżentant tagħha. F'areġ ukoll li, sa minn mindu tqiegħdet il-firma fuq kull waħda mill-kambjali, dawn baqgħu dejjem fil-pussess ta' GMF u ma ġewx ġirati;

Illi l-imħarrkin jissottomettu li GMF kienet it-traent li ġibdet il-kambjali li issa qiegħda tfitx il-ħlas tagħhom f'din il-kawża. Ladarba l-artikolu 123 tal-Kapitolu 13 tal-Liġijiet ta' Malta jrid li l-kambjala **għandha** tkun iffirmita minn min ġibidha, isegwi li kull waħda mill-kambjali mertu ta' din il-kawża ma tiswiex għaliex jonqos fiha element meħtieġ *ad validitatem* għas-siwi tagħha. Isaħħu l-argument tagħhom billi jsemmi bosta sentenzi li iddecidew f'dan is-sens;

Illi għal dawn is-sottomissjonijiet, GMF tirribatti billi tgħid li kienu l-imħarrkin li ħarġu l-kambjali u aċċettawhom. Hija kienet biss il-kreditriċi tal-import tal-kambjali (il-prenditur) bis-saħħa tal-pussess li kellha tagħhom, u għalhekk il-firma tal-imħarrkin hija biżżejjed għas-siwi tal-kambjala u biex ikun tħares il-vot tal-liġi. Hija ssemmi wkoll xi sentenzi li jseddqu l-fehmiet tagħha;

Illi l-Qorti tibda biex tgħid li għalkemm huwa minnu li l-liġi trid li kambjala jkollha l-firma tat-traent, ma tgħid imkien li dik il-firma trid issir fl-istess waqt li jfirmaha d-debitur. Hemm fehmiet li jgħidu li l-fatt waħdu li min għandu l-jedd jitlob il-ħlas tal-kambjala (il-prenditur) jzommha fil-pussess tiegħu sa ma jagħlqilha ż-żmien li titħallas ikun biżżejjed biex juri li jkun ta l-kunsens tiegħu daqslikieku kien iffirmita. Minbarra dan, ingħad ukoll li mhux kull nuqqas ta' xi partikolarita' mitluba fl-artikolu 123 tal-Kap 13 iġġib

¹³ Ara, per eżempju, Kumm. VRS 8.3.1977 fil-kawża fl-ismijiet *Aldo Vella noe vs Vincent Lofaro pro et noe* (mhix pubblikata)

in-nuqqas ta' siwi tal-kambjala li tkun¹⁴. Iżda, fil-każ tal-ħtieġa tal-firma tat-traent, jidher li l-kunsiderazzjonijiet huma ta' xorta oħra. Dan għaliex il-firma tat-traent hija “*essential to the validity of a bill; without it no action can be maintained against the acceptor, either as such or as the maker of a note*”¹⁵. Huwa minnu li kien hemm każijiet, ukoll quddiem il-Qrati tagħna, fejn il-firma tat-traent tħalliet issir wara li kienet infetħet il-kawża għall-ħlas tal-kambjali, u dan fuq il-prinċipji tal-*jus superveniens*¹⁶;

Illi hemm imbagħad il-kwestjoni ta' min tassew jitqies li jkun ġibed il-kambjala (jiġifieri, min tassew għandu jitqies bħala t-traent). GMF tqis li ma kenitx hi li ġibdet il-kambjali. Madankollu, eżami tal-istess kambjali li jinsabu mehmuża jidher li l-ħames kambjali li fuqhom GMF ressqet l-azzjoni tagħha nħarġu minnha u mhux mill-imħarrkin. Dan huwa wkoll imħolli li jsir fil-liġi, meta persuna tista' tiġbed kambjala għall-ordni tagħha nnifisha¹⁷. Jidher ukoll li dawn il-ħames kambjali kienu jagħmlu minn sensiela akbar, għaliex fuq kull waħda minnhom tniżżlet ċifra ta' sekwenza li taqbel max-xhieda li tressqet dwar l-arrangament li fi ħdanu nħarġu l-istess kambjali. Hemm imbagħad ix-xhieda mressqa minn GMF li turi bla ebda ħjiel ta' dubju li l-ħsieb wara l-kambjali kien tfassal fost id-dirigenti ta' GMF bil-għan li jorbot lill-imħarrkin personalment bħala garanzija għall-ħlas tal-kreditu rappreżentanti l-prezz tal-konsenji tal-planki tal-konkrit. Jidher li GMF ukoll, f'xi waqt, intebħet li l-qagħda dwar il-kambjali ma kinitx sewwa: wara li l-ġbir tal-provi f'din il-kawża kien intemm u l-Qorti kienet tat żmien lill-partijiet biex iressqu s-sottomissjonijiet tagħhom, GMF talbet lill-Qorti tħalliha tressaq il-kambjali oriġinali debitament iffirmati¹⁸. Din il-Qorti ċaħdet it-talba minħabba li l-istadju tat-tressiq tal-provi kien ilu żmien li ngħalaq u minħabba li, saħansitra qabel dak l-għeluq, GMF kienet iddikjarat li ma kellhiex provi xi tressaq, u dan

¹⁴ Ara, b'eżempju, App. Kumm. 4.11.1968 fil-kawża fl-ismijiet *Louis Galea noe vs Alfred Bartolo* (mhix pubblikata)

¹⁵ N. Elliott, J. Odgers & J.M. Phillips *Byes on Bills of Exchange & Cheques* (28th Edit, 2007) paġ. 13.

¹⁶ Ara, b'eżempju, P.A. TM 16.1.2003 fil-kawża fl-ismijiet *John Giordmaina et vs Joseph Paçe et* (konfermata mill-Qorti tal-Appell fis-7.7.2006)

¹⁷ Art. 127 tal-Kap 13

¹⁸ Paġ. 137 tal-proċess

ħafna wara li l-imħarrkin kienu ressq u l-eċċezzjonijiet tagħhom;

Illi dan kollu jwassal lill-Qorti għall-fehma li l-kambjali huma milquta min-nullita' dwar ħtieġa essenzjali għas-siwi tagħhom u għaldaqstant it-tieni eċċezzjoni tal-imħarrkin hija tajba u jistħoqqilha tintlaqa';

Illi għalkemm bis-saħħa ta' din il-fehma tal-Qorti l-azzjoni attriċi tiflef is-saħħa tagħha, xorta waħda jeħtieġ li tistħarreġ **l-azzjoni rikonvenzjonali tal-imħarrkin fil-mertu**, dan għaliex min iressaq talba rikonvenzjonali jista' dejjem jitlob li tingħata sentenza dwarha minkejja li t-talba ewlenija titwaqqaf¹⁹;

Illi, kif issemma qabel, din l-azzjoni tinbena fuq il-kawżali tal-qerq. L-imħarrkin jgħidu li l-qerq jinsab fil-fatt li huma kienu mgiegħla jiffirmaw il-kambjali taħt isimhom proprju, meta suppost in-negozjati kollha u l-fehma ma' GMF kienet li huma kienu qegħdin jinnegozjaw f'isem il-kumpannija tagħhom Hallett Construction Limited;

Illi GMF laqgħet għal din il-kontro-talba billi qalet li tali azzjoni ma hi xejn aktar minn tressiq ta' "eċċezzjonijiet frivoli" kontra l-azzjoni kambjarja mressqa minnha. Hija tisħaq li kienet fehma waħda daqskemm univoka li l-imħarrkin kellhom jiffirmaw il-kambjali f'isimhom personali u mhux fuq isem il-kumpannija msemija. Tisħaq li hija kienet għamlitha aktar minn ċara li jekk kemm-il darba l-imħarrkin riedu li ssir il-kunsinna tal-planki, dawn riedu jiggarrantixxu l-ħlas personalment u mhux jinqdew b'kumpannija li kienet f'qagħda finanzjarja mwiegħra u li magħha kien diġa' kellha l-problemi ta' ħlas fuq xogħol li kienet ikkonsenjathilha qabel;

Illi l-Qorti qieset il-provi kollha li ressq quddiemha l-partijiet. Minn dawn il-provi joħroġ li GMF mhux biss kienet determinata li ma tinnegozjax mal-kumpannija Hallett Construction Limited, iżda kienet għamlitha ċara mal-imħarrkin li l-ħlas ta' kull kunsinna tal-planki riedet

¹⁹ Art. 401 tal-Kap 12

tkun garantita minnhom personalment. Ix-xhieda mressqa turi wkoll li GMF tkellmet mal-imħarrkin fil-kwalita' personali tagħhom²⁰;

Illi l-imħarrkin jgħidu li huma fdaw fid-diregħenti ta' GMF u emmnu bis-sħiħ li meta iffirraw il-kambjali, GMF kienet taf li dan għamluh bħala diretturi tal-kumpannija tagħhom. Saħansitra jisħqu li bil-fatt li GMF fetħet din il-kawża kontra tagħhom personalment seħħ għamil ta' qerq li jwassal għall-vizzju tal-kunsens tagħhom għall-finijiet tal-artikolu 974 tal-Kodiċi Ċivili, u li jwassal saħansitra għan-nullita' tal-ftehim (jigifieri, tal-kambjali)²¹. Huma jsebbħu l-argument tagħhom b'rassenja għanja ta' referenzi għad-duttrina dwar il-vizzju tal-kunsens, msawra madwar sensiela ta' għajja li huma jgħidu li kienu l-fatti li tassew għaw f'dan il-każ;

Illi l-Qorti ma tistax tilqa' dan l-argument tal-imħarrkin. Fl-ewwel lok, il-Qorti diġa' wriet li ma tilqax it-teżi tal-imħarrkin li meta l-kambjali kienu iffirmati, dan sar b'kambjali in bjank. Fit-tieni lok, ukoll kieku wieħed kellu jasal biex jaċċetta li xi tagħrif ma kienx għadu tniżżel fuq il-kambjali meta l-imħarrkin għażlu li jiffirmawhom, dan ma jibdel xejn mill-fatt li l-imħarrkin iffirraw mingħajr ma għamlu l-ebda kwalifika qrib l-istess firma tagħhom. Fit-tielet lok, huwa prinċipju aċċettat li min jiffirma kambjala bħala aċċettant, jidhol responsabbli għall-ħlas tagħha²², l-iżjed jekk jaċċetta mingħajr ma jikkwalifika li l-firma kien qed jagħmilha b'rappreżentanza ta' ħaddieħor²³. Fir-raba' lok, hija regola ewlenija fid-dritt dwar l-effett tal-obbligazzjonijiet, li wieħed jitqies li wiegħed jew ftiehem għalih innifsu²⁴, sakemm il-kuntrarju ma jkunx stabilizzat espressament mil-ligi, jew mill-partijiet infushom, jew jekk il-ftehim innifsu jgħid mod ieħor. Minbarra dan, fi ftehim magħmul minn persuna fisimha, hija dik il-persuna li tintrabat jew tobbliga ruħha²⁵. Fuq kollox, huwa prinċipju aċċettat li l-piż tal-prova li min ikkuntratta jkun għamel

²⁰ Xhieda ta' George Portelli 1.2.2002, f'paġġ. 82 – 4 u 87 tal-proċess

²¹ Art. 981 tal-Kap 16

²² P.A. TM 18.2.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Bank of Valletta p.l.c. vs Carmel Ray Micallef* (mhix appellata)

²³ App. Ċiv. 31.1.2011 fil-kawża fl-ismijiet *Blye Engineering Co. Ltd vs Joseph Fenech*

²⁴ Art. 998 tal-Kap 16

²⁵ Art. 999(1) tal-Kap 16

hekk f'isem ħaddieħor jaqa' fuq min jagħmel allegazzjoni bħal din²⁶, u f'każ ta' dubju, il-mandat għandu jiġi eskluż u applikati l-prinċipji ewlenin fuq imsemmija, fosthom u mhux l-anqas dak li l-kuntratti għandhom jiġu segwiti bil-bona fidi²⁷;

Illi minn dawn il-konsiderazzjonijiet kollha, l-Qorti tasal għall-fehma li ma huwiex minnu li meta l-imħarrkin rikonvenjenti għażlu li jiffirmaw il-kambjali, dan kien maqbul ma' GMF li kienu qegħdin jagħmluh f'isem kumpannija u mhux f'isimhom. Dan ifisser ukoll li GMF ma wettqet l-ebda għamil ta' qerq fil-konfront tal-istess imħarrkin jew bi ħsara għalihom, u għalhekk il-kawżali tal-vizzju tal-kunsens ma tirriżultax ippruvata kif imiss;

Illi t-tielet talba rikonvenzjonali trid li GMF trodd lura kull ħlas li hija setgħet irċeviet mingħand l-imħarrkin bis-saħħa tal-kambjali mertu tal-kawża. Minbarra li GMF xehdet li l-ebda parti mill-import tal-ħames kambjali mertu ta' din il-kawża ma tħallas imqar parti minnhom, l-imħarrkin rikonvenjenti nfushom qatt ma ressqu l-iċken prova dwar kemm sata' kien l-ammont li huma ħallsu lil GMF taħt l-istess kambjali. Fin-nuqqas ta' prova daqshekk meħtieġa, l-Qorti ma tistax tilqa' din it-talba;

Illi għalhekk, it-talbiet rikonvenzjonali m'humix tajbin u mhux sejrin jintlaqgħu;

Illi, għall-kompletezza jifdal li l-Qorti tqis l-ewwel **eċċezzjoni preliminari** tal-imħarrek George Vella. Din trid li huwa jinħeles milli jibqa' fil-kawża minħabba li GMF naqset li tħarrek ukoll lil martu. Din l-eċċezzjoni għad fadlilha biss interess akkademiku, għaliex ladarba l-Qorti waslet għall-fehma li l-kambjali ma jiswewx, ftit li xejn jifdal fl-azzjoni ewlenija li l-imsemmi mħarrek għandu għalfejn jitlob li jinħeles mill-osservanza tal-ġudizzju;

Illi, madankollu, l-imħarrek jibni dik l-eċċezzjoni tiegħu fuq il-fatt li l-iffirmar min-naħa tiegħu tal-kambjali kien att ta' amministrazzjoni straordinarja u għalhekk, la tħarrek

²⁶ Kumm. 27.4.1992 fil-kawża fl-ismijiet *Ċilia noe vs Scicluna* (Kollez. Vol: LXXVI.iv.673)

²⁷ Art. 993 tal-Kap 16

għall-ħlas tal-kambjali, martu messha ddaħħlet fil-kawża wkoll;

Illi għalkemm bosta huma ċ-ċirkostanzi fejn l-iffirmar jew l-aċċettazzjoni ta' kambjali jitqiesu bħala għemejjel ta' garanzija għat-twettiq ta' obligazzjoni, l-att innifsu u waħdu ta' tali aċċettazzjoni jew iffirmar ma huwiex att ta' amministrazzjoni straordinarja li jgħabbi lill-komunjoni tal-akkwisti²⁸. Minbarra dan, il-fatt waħdu li wieħed mill-miżżewġin ma jkunx parti f'xi att ta' amministrazzjoni straordinarja u ma jkunx iffirma kambjali relattivi għal dak l-att ma jgibx b'daqshekk in-nuqqas ta' siwi tal-att imsemmi²⁹, iżda jagħti lill-miżżewweġ li tħalla barra minn dak l-att il-jedd għall-azzjoni ta' reintegrazzjoni tal-komunjoni tal-akkwisti u l-ħlas tad-danni, jekk ikun il-każ³⁰. Jista' wkoll, bħalma jidher li huwa l-każ fir-rigward tal-imħarrek Vella, li l-att ikun jagħmel parti normali tat-tmexxija tal-kummerċ jew negozju ta' dak li jkun u għalhekk att bħal dak ikun jista' jitwettaq minn waħda biss mill-partijiet miżżewġin mingħajr il-ħtieġa tas-sehem tal-parti l-oħra³¹;

Illi, madankollu, l-eċċezzjoni taħt eżami m'hijiex maħsuba li titlob dikjarazzjoni tan-nuqqas ta' siwi tal-kambjala minħabba li mart l-imħarrek ma ffirmathix, imma d-dikjarazzjoni li hija messha kienet imħarrka wkoll ladarba (f'każ ta' kundanna għall-ħlas) l-effetti tal-azzjoni attriċi jgħabbu lill-komunjoni tal-akkwisti li tapplika bejn l-imħarrek Vella u martu³². Dan għaliex hija l-ligi nnifisha li trid li f'każijiet li jirrigwardaw att ta' amministrazzjoni straordinarja bejn miżżewġin il-legittimazzjoni attiva u passiva jitolbu li ż-żewġ miżżewġin flimkien ikunu mdaħħla bħala partijiet f'kawża³³;

Illi l-Qorti tqis li l-eċċezzjoni tan-nuqqas ta' integrita' ta' għudizzju meta tkun imsejsa fuq l-applikazzjoni tal-artikolu 1322 tal-Kap 16 (kif jidher li huwa l-każ fl-eċċezzjoni

²⁸ P.A. AJM 2.10.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Angele Calleja vs Calude Calleja et*

²⁹ P.A. GCD 7.3.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Strand Marine Ltd vs Simon Borġ Bartolo*

³⁰ Art. 1326(5) tal-Kap 16

³¹ Art. 1324 tal-Kap 16

³² Art. 1327(f) tal-Kap 16

³³ Art. 1322(2) tal-Kap 16

preżenti), tkun qegħda titlob determinazzjoni li hija ta' ordni pubbliku. Għalhekk, ladarba din l-eċċezzjoni titqanqal mill-parti mħarrka, il-Qorti ma tistax tinjoraha jew tonqos li tqisha, ukoll jekk, aktar 'il quddiem, il-parti mħarrka ma tibqax tinsisti iżjed fuqha³⁴. Ingħad ukoll li n-natura tal-eċċezzjoni ta' nuqqas ta' integrità tal-ġudizzju hija mibnija fuq tliet (3) konsiderazzjonijiet ewlenin, jiġifieri (i) fuq il-ħtieġa li f'kawża jieħdu sehem dawk kollha li huma interessati fil-kwestjoni, (ii) li jiġi assikurat li l-ġudizzju jkun wieħed effikaċi, u (iii) li jitfares kemm jista' jkun il-prinċipju tal-ekonomija tal-ġudizzju. B'dan il-mod, li l-ġudizzju jkun wieħed sħiħ għandu jinteressa aktar lill-parti attriċi milli lill-parti mħarrka. Lanqas ma jidher li l-eċċezzjoni hija bażata fuq xi eżiġenza formali, preċiża li tindika nuqqas insanabbli³⁵;

Illi, madankolu, huwa miżmum li jekk kemm-il darba l-att li dwaru titressaq kawża ma jkunx jaqa' strettament taħt xi waħda miċ-ċirkostanzi maħsuba mil-liġi bħala egħmejjel ta' amministrazzjoni straordinarja³⁶, ma huwiex meħtieġ li ż-żewġ miżżewġin ikunu fil-kawża u, b'mod partikolari, t-tħollija barra ta' xi waħda mill-miżżewġin ma ġgibx li l-ġudizzju ma jkunx sħiħ bil-preżenza fil-kawża tal-parti l-oħra waħedha. F'każ bħal dan, ma jidhirx li l-eċċezzjoni tan-nuqqas ta' integrità tal-ġudizzju tkun waħda tajba li jmissha tintlaqa'³⁷. Diġa ngħad aktar qabel li l-iffirmar ta' kambjala m'huwiex minnu nnifsu att ta' amministrazzjoni straordinarja, u għalhekk, fiċ-ċirkostanzi tal-każ, ma kienx meħtieġ li mart l-imħarrek Vella tkun imħarrka wkoll miegħu biex twieġeb għat-talba attriċi;

Illi għalhekk, il-Qorti ma ssibx li l-imsemmija eċċezzjoni hija tajba u mhux sejra tilqagħha;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

³⁴ Ara App. Ċiv. 4.12.1998 fil-kawża fl-ismijiet *Tabone et vs Micallef et* (Kollez. Vol: LXXXII.ii.1188)

³⁵ Ara App Ċiv. 15.1.1992 fil-kawża fl-ismijiet *Żahra Dedomenico et vs Żahra Dedomenico* (Kollez. Vol: LXXVI.i.182)

³⁶ Art. 1322(3) tal-Kap 16

³⁷ P.A. PS 3.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Elmo Insurance Services Ltd noe vs Edwin Paċe et* (sentenza *in parte*)

Kopja Informali ta' Sentenza

Tastjeni milli tqis l-ewwel talba attriċi fid-dawl tad-degriet mogħti fil-11 ta' Frar, 2000;

Tiċhad l-eċċezzjoni preliminari tal-imħarrek Vella u ssib li l-gudizzju huwa sħiħ u li ma kienx meħtieġ li mart l-istess imħarrek tkun fil-kawża;

Tilqa' t-tieni eċċezzjoni tal-imħarrek u ssib li l-kambjali mertu tal-kawża ma jiswewx minħabba li jonqos fihom rekwiżit mitlub mil-liġi;

Tiċhad it-tieni talba attriċi billi l-kumpannija attriċi ma tistax tippretendi l-ħlas taħt kambjali li ma jiswewx;

Tiċhad it-talbiet rikonvenzjonali tal-imħarrek, billi ma jirizultawx mistħoqqa fil-fatt u fid-dritt; u

Tordna li l-kumpannija attriċi tħallas **l-ispejjeż tal-azzjoni ewlenija**, filwaqt li l-imħarrek iħallsu **l-ispejjeż tal-azzjoni rikonvenzjonali** tagħhom.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----